

8. История библиотечного дела на Украине (1917-1932) : учеб. Пособие /З. В. Гимальдинова [и др.]; под. ред. Т. А. Скрипник/ ХГИК. – Харьков, 1975. – 208с.
9. Історія бібліотечної справи в Україні: зб. Наук пр./НПБ України; ред. коп. : А. П. Корнієнко [та ін.]. – Київ, 1995 – Вип. 1. – 88 с.; Вип. 2. – 112 с.; Вип. 3. – 135с.
10. Історія бібліотечної справи та бібліографії в Україні: ретросп. бібліогр. покажч. Публікацій середини XVIII – початку XXI ст.: у 2 т./НПБ України; [Т. уклад. С. В. Зворський]. – Київ, 2013. – Т.1: (1 – 4160). – 225с.; Т. 2: (4161-7286).–239с.;
11. Седих В. В. Історія бібліотечної справи в Україні: навч. посіб./В. В. Седих; наук. ред. Н. М. Кушнарєнко. – Харків: ХДАК, 2013. – 212с.
12. Ківшар Т. Український книжковий рух як історичне явище (1917 – 1923) /Т. Ківшар. – Київ: Логос, 1996. 337с.;
13. Кунанець Н. Е. Бібліотечна справа на західноукраїнських землях (XIII-1939 р.) : консолідований інформаційний ресурс/ Н.Е. Кунанець. – Львів: Вид-во Львів. Політехніки, 2011. – 446с.
14. Літопис Національної парламентської бібліотеки України / Авт. кол: П. Б. Гапченко, С. Л. Зворський, Л. М. Любаренко, О.О. Мастіпан. – Київ, 1996. – Ч. I. – 137с.; Ч. II. – 184 с.; Ч. III. – 147с.; Ч. IV. – 135с.
15. Львівська наукова бібліотека ім. В.Стефаніка АН УРСР : іст. нарис /ЛНБ ім. В. Стефаніка; ред. коп. М. В. Лізанець [та ін.]. – Київ: Наук. думка, 1989. – 203 с.
16. Новальська Т. Український читач у бібліотечнознавчих дослідженнях (кінець XIX – початок XX ст.): монографія/ Т. Новальська. – Кив, 2005.- 205с.
17. Рубинский К. И. Библиотека Харьковского университета за 100 лет ее существования /К. И. Рубинский. – Харьков, 1907. – 44с.
18. Шестериков П.С. Постановка библиотечного дела в университетах и некоторых других библиотеках России / П.С. Шестериков. – Одесса, 1915. – 261с.

В статтє представлена історія бібліотечного дела в Україні. Бібліотечное дело в Україні является самостоятельной научной дисциплиной, которая изучает возникновение библиотек, их становление и развитие от древности до современности. Является одной из дисциплин документно-коммуникационного цикла, составляющей общего библиотековедения. Объектом истории библиотечного дела является библиотека как социокультурный институт, предметом – ее генезис и развитие во временном измерении, формирование и эволюция библиотечной мысли и практики.

Ключевые слова: *библиотека, библиотековедение, фонды, печатные и рукописные работы, публичные библиотеки, библиотечное дело, научные школы, информационные технологии.*

The article presents the history of library science in Ukraine. Library science in Ukraine is an independent scientific discipline that studies the origin of the library, its formation and development from antiquity to the present days. It is one of the subjects of the document communicative cycle, and the component of the overall library science. The object of the librarianship history is a library as a sociocultural institution, its subject in genesis and development in the time dimension, formation, evolution of library thought and practice. Rational use of books is one of the urgent problems of modern library. Implicitly, that the best and cost-effective way to spread a book is library. Only library has the ability to provide readers with the necessary materials. Only library is able to receive and organize a truly effective information on relevant literature, provide readers with professional assistance in the selection of printed materials and create conditions for reading the book. Library is very beneficial for the society, because public use of book much increases the effectiveness of value of each printed unit. Library creation effects the dissemination of the latest inventions in science, technology and culture, which cannot but bring a huge affect on the level of production. The problem about a scientific value of a library science has been disputed for a long time. The attempts have been made to investigate the subject of library research, the links with a number of the related sciences, especially bibliology. At present it's impossible to give a comprehensive, wide flowing scientific issues, because life, library construction practice would place more problems with every year before the library science. The history of library science as a scientific discipline in the era of independent Ukraine has its undeniable achievements and retains the positive dynamics in research. However, many aspects of the historical past of libraries in Ukraine remain unexplored at, both national and regional levels. New research on the history of libraries enrich its content and, and at the same time, the theoretical foundations of the Ukrainian library.

Key words: *library, library science, librarianship, funds, printed and handwritten works, public libraries, library science, scientific schools, information technology.*

УДК 37.014.001.73(477)

Кухта Марія Іванівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРАДИЦІЙНОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ

У статті розкрито інноваційні зміни в традиційних підходах до навчання та їх очікувані результати відповідно до вимог освітньої реформи й основних положень проекту «Нова школа». Мета статті полягає в аналізі трансформаційних процесів від репродуктивної до продуктивної моделі навчання і мотиваційної готовності сучасного вчителя до впровадження відповідних змін. Використані нами теоретичні методи дослідження, зокрема порівняльний аналіз, систематизація, конкретизація, узагальнення, дозволили визначити базові поняття та виокремити актуальні аспекти проблеми дослідження. Трансформація репродуктивної моделі навчання забезпечується упровадженням у педагогічний процес змін, що стосуються: позиції вчителя і учнів, способів організації і контролю навчальних досягнень, орієнтації на групові форми навчання.

Ключові слова: *традиційна модель навчання, репродуктивне навчання, продуктивне навчання, проект «Нова школа», агенти змін.*

Постановка проблеми. В Україні розроблений проект реформування загальноосвітньої школи «Нова школа», який передбачає радикальні зміни в організації педагогічного процесу і вимагає нагальної переоцінки методологічних засад професійної підготовки сучасного вчителя. У цьому зв'язку актуалізується

проблема аналізу трансформаційних процесів від традиційної репродуктивної до інноваційної продуктивної моделі навчання і мотиваційної готовності сучасного вчителя до впровадження освітньої реформи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проект «Нова

школа» і шляхи його впровадження в традиційну модель загальноосвітньої школи стає предметом усебічного дослідження й наукових дискусій українських вчених, результати яких висвітлюють як позитивні, так і негативні сторони реформування. У працях дослідників порушені різні аспекти означеної проблеми, з-поміж яких виокремлюємо дотичні до теми нашого дослідження, зокрема: сучасна освітня політика в Україні (О.Панич, О.Співаковський), зміст і результат освітньої реформи (Л.Гриневиц, О.Колесникова, В.Лунячек), транзитні та трансферні складові освітніх реформ (М.Жук), концепція реформування старшої ланки загальноосвітньої школи (В.Бахрушин, В.Белій), домінанта освітніх галузей сучасної шкільної освіти (С.Клепко), ціннісний аспект освіти (В.Громовий, Л.Паращенко), агенти змін шкільної освіти (В.Мисан), демократичні засади сучасної школи (А.Донець, М.Рафальська, І.Сабор, Х.Чушак).

В розкритті теми даної статті спираємося на фундаментальні дослідження продуктивної педагогіки І.Підласого, який здійснив проєкцію зарубіжного досвіду продуктивного навчання на українську систему освіти і теоретично обґрунтував трансформацію репродуктивної моделі, орієнтованої на знання, уміння й навички, в продуктивну, суть якої – творення самодостатньої особистості на основі гностичних і культурних цінностей та самовиховання. За І.Підласим продуктивність означає «необхідність, дієвість, міцність, постійну актуальність, сформованість на належному рівні знань та вмінь» [3, с.22].

Аналіз представленої джерельної бази доцільно резюмувати цитатою з тексту проєкту «Нова школа»: «Маємо запустити багато процесів одночасно: зупинити падіння якості та доступності освіти, орієнтувати її зміст на компетентності, перенавчити вчителів, змінити структуру школи, забезпечити ці перетворення ресурсами» [4, с.5].

Отже, реформування вітчизняної школи – складний і тривалий у часі процес змін, що торкається практично всіх ланок сучасної освіти та вимагає привнесення своєчасних і кваліфікованих корекцій на кожному етапі реалізації.

Мета статті полягає в аналізі трансформаційних процесів від репродуктивної до продуктивної моделі навчання і мотиваційної готовності сучасного вчителя до впровадження змін.

Результати дослідження. У проєкті «Нова школа», як і в працях багатьох вчених, наголошується: «Реформа шкільної освіти насамперед має бути підтримана вчителями» [4, с.4]. Для з'ясування мотивації реформування звернемося до міркувань польської дослідниці І.Джегзовської, автора програми професійної перепідготовки вчителів для школи XXI століття: «Учителі – дуже специфічна професійна група. Більшість з них має позаду кількарічний стаж. Це означає, що здобули вищу освіту ще в минулому сторіччі. Від моменту отримання диплома знання в кожній сфері, включаючи й освітню, значно розвинулися. Згадаймо: у 1970-х роках не існувало жодної інтернет-сторінки, а наприкінці 1990-х їх стало 4 757 894! За останні 30 років з'явилося більше нової інформації, як за попередні 5 000 років! Чи ці факти істотно впливають на шкільну освіту?» [6, с.9]. Наведена автором аргументація провокує ствердну відповідь, оскільки освіта, на думку фахівців, – найбільш чутлива до суспільних змін галузь і від її якості на всіх етапах навчання залежить ефективність інших сфер життєдіяльності людини.

Цікавим є той факт, що для позначення особистісної якості сучасного вчителя, готового до впровадження реформ, в педагогічному тезаурусі з'явився спеціальний термін «агент змін». І.Джегзовська для його тлумачення вибудувала такий логічний ланцюг: «Зміни у світі – доконаний факт. Зміни світу спричинюють зміни в школах. Упровадження змін у школах – функція вчителів. Учителі для впровадження змін мають бути належно підготовлені. Навчання вчителів – завдання викладачів-тренерів (едукаторів). Професійні тренери (едукатори) – агенти змін в освіті» [6, с.9].

З процитованого видання можна зробити лаконічний

висновок: школа вже сьогодні потребує вчителя, готового як до переосмислення традиційних підходів до педагогічного процесу, їх адаптації й трансформації до вимог соціуму, так і до засвоєння й упровадження цілком нових засад, які ще десять і навіть п'ять років тому не входили до змісту освітніх програм професійної педагогічної підготовки студентів вищих навчальних закладів.

Проаналізуємо дві основних моделі організації педагогічного процесу, які синхронно зберігаються як у загальноосвітній, так і вищій школі: традиційну та інноваційну.

Традиційна, або репродуктивна модель вимагає накопичення певного обсягу інформації і якомога точного її відтворення, яке зазвичай подається за відпрацьованим, методично вивіреним шаблоном чи алгоритмом, тобто за готовим взірцем. Єдиним або ж основним джерелом навчальної інформації є вчитель. При цьому часто ігнорується плюралізм думок, ініціативність у пізнавальній діяльності, неординарність мислення й прийняття рішень тощо. Рівень взаємостосунків у педагогічному процесі між учнем і вчителем у такій моделі зберігає суб'єкт-об'єктний характер, що визначає активність учителя і об'єктність, тобто пасивність учня. У своєму класичному й доволі консервативному вираженні, з точки зору більшості вчених, традиційна модель вичерпала себе в індустріальну епоху суспільного розвитку.

Інноваційна, або продуктивна модель з'являється одночасно зі змінами соціального запиту до особистості, її ролі в суспільному розвитку, що актуалізувалися в постіндустріальну, або інформаційну епоху. Така модель ставить в основу організації сучасної освіти цінність особистості всіх її учасників і сприяє формуванню розкритості мислення, незаангажованості, самодостатності [1].

Аналіз теоретичних і прикладних аспектів означеної проблеми дозволяє виокремити ті актуальні зміни, які, з нашої точки зору, започатковують поступовий перехід репродуктивної моделі навчання в продуктивну і складають основу подальшої системної реорганізації педагогічного процесу відповідно до сучасних вимог.

1.Зміна особистісної позиції педагога. Змінюється ставлення вчителя як стосовно учня, так і до самого себе. Педагог виступає не тільки носієм знань, інформації, контролює освітні норми й традиції, а стає помічником становлення і розвитку учня, поважає його як особистість, незалежно від рівня успішності. Змінюється й характер міжособистісної взаємодії. Позиція авторитарної влади поступово втрачається, натомість утверджується позиція рівнозначних партнерських взаємовідносин, співпраці, допомоги, підтримки, в якій учителю притаманна домінуюча функція коуча, тьютора.

Змінюється й позиція учня, яка центрується не на результатах навчання й отриманні високих балів, а на активній взаємодії з учителем, високій умотивованості навчальної діяльності, досягненні взаєморозуміння в колективі ровесників тощо.

2.Зміна способів організації процесу засвоєння знань. У наш час, як зазначають філософи, знання, «ставши третьою силою після багатства і влади», дають людині можливість зайняти своє місце в культурі й цивілізації тільки тоді, коли вони відповідають вимогам сучасного інформаційного суспільства, тобто є системними, міждисциплінарними, узагальненими. А процес їх засвоєння перестає бути репродуктивним, рутинним заучуванням і організується в різних формах пошукової, конструктивної мисленнєвої діяльності, тобто є продуктивним творчим процесом.

3.Орієнтація на групові форми учіння, спільну діяльність, різноманітність форм взаємодії, міжособистісних відносин і спілкування, тобто прагнення до співпраці та співтворчості в спільній для вчителя й учня навчальній діяльності. На цьому рівні формується здатність до діалогу, до прийняття компромісних рішень, виховується толерантність, відповідальність, готовність в майбутньому працювати «в команді» тощо.

4.Відмова від репресивної, деструктивної ролі контролю й

оцінки на основі зміни критеріїв оцінювання ефективності навчання. Загалом виставлення оцінки – дуже відповідальний елемент професійної діяльності вчителя, у зв'язку з чим і досі має місце дискусія про доцільність оцінювання, його технологію, про те, що саме повинна відображати оцінка – успішність учня або переваги чи недоліки обраної методики навчання. Не випадково Я.Коменський закликав педагогів розумно і зважено користуватися своїм правом на оцінку, а К.Ушинський вдавався до різкої критики таких форм контролю, які пригнічують розумову діяльність дитини. У зв'язку з цим О.Савченко доречно зауважує про типову помилку вчителів початкових класів: чим більше контролю, тим вищі показники успішності учнів [5]. В продуктивній моделі навчання мова йде про відмову від оцінки, в якій переважно фіксується досягнута учнем відповідність заданому вчителем взірцю, оскільки така оцінка культивує конформізм, шаблонність мислення, відсутність індивідуальності, самостійності й творчості.

Важливо, щоб виставлений кількісний бал обов'язково був вербально прокоментований учителем відповідно до встановлених критеріїв. Це, з одного боку, зменшує суб'єктивізм педагога, запобігає виникненню непорозумінь і конфліктів з учнями, а з іншого – спрямовує останніх на усвідомлення наявних прогалин у знаннях та можливостей їх усунення.

Окрім того, в реалізації продуктивної моделі доцільно, як нам видається, використовувати методику В.Ляудис щодо структурування змісту навчальної дисципліни через систему практичних завдань, які диференціюються на основі уявлення вчителя про такі види пізнавальної діяльності: асоціативну, просту формальну, складну формальну, неформальну [2]. Асоціативна пізнавальна діяльність зазвичай вроджена або ж набута в процесі повторення дій. Проста формальна пізнавальна діяльність – це навчання з допомогою правил. Складна формальна пізнавальна

діяльність – це навчання з допомогою правил і практики. Неформальна пізнавальна діяльність – навчання з допомогою зрозумілих прикладів.

На нашу думку, структурування практичних завдань відповідно до зазначених видів пізнавальної діяльності – це передумова успішного засвоєння навчального предмета за дидактичною формулою: від простого репродуктивного мислення до складного продуктивного, творчого. Варто зазначити, що сучасне навчання зазвичай спрямоване на формування перших двох видів пізнавальної діяльності. Однак більш результативними і креативними є два останніх. Вони передбачають особливі способи навчання без жорстких правил і алгоритмів з використанням евристичних проблем, проєктів, навчальних дискусій тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, трансформація репродуктивної моделі навчання в напрямі продуктивної зумовлена суспільними й культурними змінами. Відповідно до вимог освітнього проєкту «Нова школа» педагогічний процес потребує нагальної корекції психолого-педагогічних механізмів розвитку індивідуальності учня в пізнавальній діяльності, зокрема таких особистісних якостей, як ініціативність і суб'єктність. Продуктивна модель передбачає системні зміни в професійній діяльності педагога: відхід від традиційно усталених педагогічних шаблонів, форм співпраці, умов взаємодії тощо. Пріоритетним є завдання компетентного використання учнем здобутих у процесі навчання знань і умінь для особистісного саморозвитку, а не їх формальне накопичення. Подальшого вивчення в означеній проблемі потребують питання мотиваційної готовності сучасного вчителя до впровадження змін, корекції освітніх програм професійної педагогічної підготовки студентів вищих навчальних закладів, розробки програм курсів стажування й підвищення рівня педагогічної освіти.

Список використаних джерел

- 1.Кухта М.І. Гуманізація педагогічного процесу як важлива умова гармонійного розвитку особистості / М.І.Кухта // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – Вип. 25. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2009. – С.183 – 190.
- 2.Ляудис В.А. Методика преподавания психологии: Учебное пособие. 3-е изд. испр. доп./В.Я.Ляудис. – М.: Изд-во УРАО, 2000. – 128 с.
- 3.Підласий І.П. Продуктивна педагогіка. Настільна книга вчителя / І.П.Підласий.–Харків: Основа, 2010.–158 с.
- 4.Проект «Нова школа» / Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс] // Режим доступу: mon.gov.ua/education/ua-sch.2016.
- 5.Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для педагогічних факультетів / О.Я.Савченко. – К.: Абрис, 1997.–416 с.
- 6.Dzierzowska I. Nauczanie nauczycieli. Podrecznik dla edukatora. – Warszawa, Wyd. Fraszka Edukacyjna, 2001. – 173 s.

В статье раскрыты инновационные изменения в традиционных подходах к обучению и их ожидаемые результаты соответственно требованиям образовательной реформы и основных положений проекта «Новая школа». Цель статьи состоит в анализе трансформационных процессов от репродуктивной к продуктивной модели обучения и мотивационной готовности современного учителя к реализации соответствующих изменений. Используемые нами теоретические методы исследования, в частности сравнительный анализ, систематизация, конкретизация, обобщение, позволили определить базовые понятия и выделить актуальные аспекты темы исследования. Трансформация репродуктивной модели обучения обеспечивается внедрением в педагогический процесс изменений, касающихся: позиции учителя и учащихся, способов организации и контроля учебных достижений, ориентации на групповые формы обучения.

Ключевые слова: традиционная модель обучения, репродуктивное обучение, продуктивное обучение, проект «Новая школа», агенты изменений.

The article reveals innovative changes in traditional approaches to education and their expected results according to the requirements of educational reforms and the main points of the project “New School”. The aim of the article is to analyse the transformation processes from reproductive to productive model of education and the motivational readiness of modern teacher to introduction of appropriate modifications. The methods we used, in particular comparative analysis, systematisation, concretization, generalization, allowed to define the basic concepts and to highlight current aspects of the research problem. Transformation of the reproductive educational model is provided by introduction into the pedagogical process of changes, which are concerned about: the position of teacher and students, the ways of organizing and controlling of educational successes, orientation to group forms of study. The traditional or reproductive model requires an accumulation of certain amount of information and its precise reproducing. Rather conservative traditional model has exhausted itself in the industrial age. The innovative or productive model appears at the same time with changes in social demand to the personality and its role in the social development, which are highlighted in the information age. In the productive model are activated four types of cognitive function: associative, simple formal, sophisticated formal, informal. This approach to teaching provides stimulation of interest to knowledge and to formation of positive learning motivation.

Key words: traditional model of education, reproductive education, productive education, project “New School”, change agents.